

Nr 63.

*Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag om
ändring i 7, 11 och 14 kap. vattenlagen; given Stock-
holms slott den 4 februari 1944.*

Under åberopande av bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll vill Kungl. Maj:t härmed jämlikt § 87 regeringsformen föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till lag om ändring i 7, 11 och 14 kap. vattenlagen.

GUSTAF.

Thorwald Bergquist.

F ö r s l a g
till
L a g
om ändring i 7, 11 och 14 kap. vattenlagen.

Härigenom förordnas, att i 7 kap. vattenlagen den 28 juni 1918 (nr 523) skall införas en ny paragraf, betecknad 29 a §, av nedan angiven lydelse, samt att 7 kap. 34, 45, 46 och 55 §§, 11 kap. 17 § 18, 27 § 1 mom., 35 § 2 mom., 45 § 3 mom., 56 §, 62 § 3 mom., 63 och 65 §§ samt 14 kap. 2 § samma lag¹ skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

7 kap.

29 a §.

Beredes mark, tillhörig den, som sökt företaget eller enligt vad i 27 § sägs är likställd med sökanden, genom dikning sådan båtnad, som i 29 § första stycket avses, må han, om skäl därtill anses föreligga, förpliktas att ställa säkerhet för kostnad, som på den grund belöper på honom.

34 §.

Dike, som enligt denna lag varder upptaget, skall, där någons rätt kan vara därav beroende, underhållas av deltagarna i företaget. Beträffande underhållsskyldighetens fördelning och skyldighet att ställa säkerhet skall vad i 23—26, 29 och 29 a §§ är stadgat med avseende å kostnaden för dikets upptagande äga motsvarande tillämpning.

Leder någon — — — må föranledas.

45 §.

Vill någon — — — må göras.

Ansökan om vattenavledning skall ingivas till Konungens befallningshavande och varde frågan härom därefter prövad vid syneförrättning, som i 10 kap. 32 § sägs. Är företagets huvudsakliga ändamål att vinna sådan båtnad, som avses i 29 § första stycket i förevarande kap., må ansökningen i stället ingivas till vattendomstolen och varde målet därefter prövat i den ordning, som i 11 kap. stadgas för ansökningsmål; dock att, där det finnes lämpligt, vattenrättsdomaren eller vattendomstolen äger förordna, att målet skall behandlas vid syneförrättning, som i 10 kap. 32 § sägs.

¹ Senaste lydelse av 7 kap. 34, 45, 46 och 55 §§ se SFS 1920: 459, av 11 kap. 17, 27, 45, 56, 62, 63 och 65 §§ se SFS 1941: 614 samt av 11 kap. 35 § 2 mom. se SFS 1919: 425.

Avser vattenavledningsföretag sänkning eller uttappning av sjö eller reglering av vattnets avrinning ur sådant vattenområde eller förändring av vattnets djup eller läge i vattendrag, där kungsådra eller allmän farled eller allmän flottled finnes, skall utlåtande, som avgivits av synemän, underställas vattendomstolens prövning; dock må ej vattendomstolen ingå i bedömande av frågor rörande ersättning i vidare mån än som föränledes av anförda besvär eller av ändrade anordningar eller föreskrifter rörande företagets utförande. Om underställning i visst fall av särskild fråga stadgas i 10 kap. 52 §.

46 §.

Är fråga om företag, som avser sänkning av eller reglering av vattnets avrinning ur någon av sjöarna Vänern, Vättern, Mälaren, Hjälmarén, Storsjön i Jämtland eller Siljan, skola bestämmelserna i 4 kap. 13 § om Konungens prövningsrätt i vissa hänseenden och om skyldighet för vattendomstolen att hemställa frågan Konungens avgörande äga motsvarande tillämpning; och skall vad sålunda är stadgat jämväl gälla beträffande annat företag, varigenom vattnets avrinning i större omfattning regleras eller vattenförhållandena eljest väsentligt förändras, såframt Konungen förbehåller sig sådan prövning och besked därom före målets avgörande lämnas synemännen eller i fall, då enligt 45 § underställning skall ske eller målet prövas i den för ansökningsmål stadgade ordning, vattendomstolen.

Finner vattendomstolen — — — Konungens avgörande.

55 §.

Å invallning, som sker i eller vid sjö eller i eller vid sådant vattendrag, som i 45 § tredje stycket sägs, skola bestämmelserna i nämnda § om underställning av synemännens utlåtande äga motsvarande tillämpning.

Vad i — — — sådan prövningsrätt.

11 kap.

17 §.

18. ansökan jämlikt 7 kap. 45 § andra stycket om prövning, utan förutgången syneförrättning enligt 10 kap., av fråga rörande vattenavlednings- eller invallningsföretag, så ock ansökan jämlikt 8 kap. 38 § första stycket om prövning, utan sådan förrättning, av fråga rörande företag, som avses i 8 kap.;

27 §.

1 mom. Ansökan enligt — — — anläggningen, uppgiven.

I fråga om ansökan enligt 17 § 2, 3, 4, 6, 7, 8, 10 och 18 skall vad i första stycket stadgas i tillämpliga delar lända till efterrättelse; dock vare ej er-

forderligt att i ansökan enligt 17 § 18 rörande företag, som avses i 8 kap., uppgiva fastighet, vilken av företaget beröres allenast genom förening, i annat fall än då fråga är om bestämmande av ersättning därför.

35 §.

2 mom. Finnes i — — — den myndighet.

Är fråga om företag enligt 7 kap., skall vad i 10 kap. 42 § är stadgat äga motsvarande tillämpning.

45 §.

3 mom. Där vid undersökning jämlikt denna § i mål rörande företag enligt 3, 7 eller 8 kap. någon sakägare vill förena sig med sökanden om företaget eller yrka, att däråt gives större omfattning än sökanden äskat, göra det skriftligen; och varde handlingen vitsordad medelst undersökningsförrättarens påskrift samt översänd till vattenrättsdomaren.

56 §.

Vill sökanden — — — hos domstolen.

Har återkallelse — — — bestämda ordning.

Vad i 10 kap. 48 § andra stycket stadgas i fråga om företag enligt 3, 7 eller 8 kap. skall i tillämpliga delar gälla jämväl, där sådant företag är föremål för behandling i den för ansökningsmål stadgade ordning.

62 §.

3 mom. Vad i — — — andra ansökningsmål.

I mål — — — handläggning bildad.

I utslag, varigenom lämnas medgivande till utförande av vattenreglering, varde angivet, om regleringsföretaget är av beskaffenhet, att stadgandena i 4 kap. om nyprövning och om avgifter därå äga tillämpning. I fråga om meddelande av bestämmelser rörande delaktighet i företag, som nu sagts, eller företag enligt 7 eller 8 kap. skola i tillämpliga delar gälla föreskrifterna i 10 kap. 67 §.

63 §.

I sammanhang med beslut, varigenom ifrågasatt byggande i vatten eller anläggande av vattentäkt eller utförande av företag enligt 3, 7 eller 8 kap. medgives, bestämme vattendomstolen viss tid, i regel ej överstigande tio år eller, där fråga är om anläggning för allmän flottled, två år, inom vilken arbetet skall vara fullbordat.

Vad i — — — nämnda lagrum.

65 §.

Ändå att sökandens talan bifalles, varde honom ålagt att gottgöra motpart sådana kostnader å målet, som prövas hava varit nödiga för tillvaratagande av hans rätt; dock att i mål rörande företag enligt 5 eller 6 kap.

sakägare ej är berättigad till gottgörelse i annat fall än att han måst vidkännas kostnad för tillvaratagande av sin rätt till skadeersättning i målet. I fråga om företag enligt 7 eller 8 kap. skall vad i 10 kap. 79 § tredje stycket är stadgat äga motsvarande tillämpning.

Har svarandepart — — — åsamkats denne.

14 kap.

2 §.

I avseende — — — fast egendom.

Vad i denna lag stadgas angående rättigheter och skyldigheter, som äro förenade med äganderätt till fast egendom, skall äga motsvarande tillämpning med avseende å rätt till gruva, för vars tillgodogörande utmål anvisats eller koncession meddelats.

Denna lag träder i kraft den 1 april 1944.

Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 21 januari 1944.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, ERIKSSON, QUENSEL, BERGQUIST, ANDERSSON, DOMÖ, ROSANDER, GJÖRES, EWERLÖF, RUBBESTAD.

Efter gemensam beredning med cheferna för jordbruks-, handels- och folkhushållningsdepartementen anmäler chefen för justitiedepartementet, statsrådet Bergquist, fråga om *ändringar i vattenlagen i syfte att underlätta tillgodogörandet av mineralfyndigheter.*

Föredraganden anför följande.

I skrivelse den 10 april 1943, nr 127, har riksdagen anhållit om utredning *dels* beträffande frågan om rätt för gruvinnehavare att i syfte att främja gruvdrift påkalla tillämpning av vattenlagens bestämmelser rörande torrläggning av mark *dels ock* angående frågan, huruvida och i vad mån tillstånd till torrläggningsföretag i angivna syfte må kunna meddelas efter sådan prövning som i vattenlagen stadgas för ansökningsmål.

Rörande de i riksdagens skrivelse nämnda frågorna har f. d. vattenrättsdomaren greve H. A. Hamilton inom justitiedepartementet utarbetat en den 30 oktober 1943 dagtecknad promemoria i ämnet med förslag till lag om ändring i vissa delar av vattenlagen.

Sedan yttranden inhämtats över promemorian jämte därvid fogat lagförslag, anhåller jag att nu få upptaga detta ärende till behandling.

Gällande bestämmelser.

I 7 kap. *vattenlagen* meddelas bestämmelser om torrläggning av mark genom dikning, vattenavledning eller invallning. Lagen giver icke någon definition å begreppet dikning men därmed torde i första hand avses sådana torrläggningsåtgärder, som låta sig genomföras utan någon mera väsentlig förändring av vattenförhållandena i sjöar och vattendrag. Såsom vattenavledning betecknas i lagen åtgärd, varigenom någon vill för torrläggning av sin mark sänka eller uttappa sjö eller annan vattensamling, fördjupa, utvidga eller räta älv, å eller annat vattendrag eller eljest avleda vatten därifrån. Invallning åter angives innebära, att någon vill för sin marks torrläggning vid eller i vattendrag, sjö eller annan vattensamling eller havet göra vall eller annan byggnad till skydd mot vattnet.

Den som önskar genomföra ett torrlägningsföretag tillerkännes en viss tvångsrätt gentemot utomstående. Denna innebär i princip rätt att framdraga dike eller annat vattenavlopp över annans mark eller eljest vidtaga åtgärd till skada för annan, där så erfordras för företagets genomförande. För skada och intrång skall dock ersättning utgå. Det grundläggande stadgandet om denna tvångsrätt upptages i 1 §, i vilket lagrum stadgas, att vill någon för torrläggning av sin mark upptaga dike och möter mark som tillhör annan, då må denne ej hindra vattnets avlopp.

Vad angår omfattningen av den tvångsrätt, som sålunda tillerkännes torrlägningsintresset, finnas i fråga om dikning icke några särskilda inskränkande bestämmelser. Beträffande vattenavledning och invallning gälla där emot vissa inskränkningar. Sålunda kräves för rätt att vidtaga åtgärd, varigenom annan tillhörigt strömfall borttages eller dess fallhöjd minskas eller varigenom till men för annans egendom vattenförhållandena eljest förändras, att nyttan av åtgärden efter avdrag av kostnaden för dess verkställande överstiger skadan eller intrånget å annans egendom, därvid i vissa fall skadan eller intrånget skall räknas två gånger. Vidare finnas i fråga om vattenavledning och invallning vissa bestämmelser meddelade till skydd för allmänna intressen.

Den som vill genomföra ett torrlägningsföretag kan gentemot annan jordägare som har nytta av företaget göra gällande tvångsdelaktighet i företaget. I detta hänseende stadgas beträffande dikning — vilket stadgande äger motsvarande tillämpning i fråga om vattenavledning och invallning — att om dike som någon vill upptaga är till båtnad jämväl för annans mark, denne är skyldig att taga del i dikningen. Vidare gäller, att all mark, för vilken torrläggningen medför båtnad och vars ägare skola där i taga del, skall utgöra en samfällighet i avseende å företaget. Är fråga om företag, som avser sänkning eller uttappning av sjö, skall dock jämlikt 44 § vad sålunda är stadgat om tvångsdelaktighet icke äga tillämpning med mindre den beräknade båtnaden av företaget med mer än hälften faller å egendom, tillhörig den som sökt företaget, eller honom och andra vilka förenat sig med honom därom. Detta krav på viss majoritet för rätt att påfordra tvångsanslutning gäller även beträffande invallningsföretag. I fråga om invallningsföretag föreligger jämlikt 54 § ytterligare den särskilda inskränkningen med avseende å tvångsdelaktigheten, att delägare, som icke sökt företaget eller är likställd med sökande, äger påfordra att honom tillhörig mark som ingår i samfälligheten skall lösas för företagets räkning.

Som allmän regel gäller, att delägare i torrlägningsssamfällighet är skyldig att taga del i kostnaden för torrläggningen i mån av värdet å den båtnad som därigenom beredes hans mark. För den som icke är sökande till företaget eller frivilligt anslutit sig till företaget gäller emellertid den viktiga inskränkningen, att han icke är pliktig att vidkännas större bidrag till kostnaden än som svarar mot värdet å den båtnad han vinner genom företaget. I vissa fall behöver vidare skyldigheten att taga del i kostnaden icke inträda i och med företagets genomförande. Härom stadgas i 29 § första stycket med

avseende å dikning — vilket stadgande äger motsvarande tillämpning beträffande vattenavledning och invallning — att om båtnad utgöres av annat än jordförbättring eller värdeökning av tomtmark eller av mark, som eljest huvudsakligen har värde såsom byggnadsplats, torgplats, övningsfält eller dylikt, delägare, som icke är sökande eller likställd med sökanden, icke är pliktig att såvitt angår dylik båtnad taga del i kostnaden för företaget förrän han begagnar sig av båtnaden.

Enligt 32 § räknas till kostnad för marks torrläggning förutom arbetskostnaden jämväl skadestånd och annan ersättning som föranledes av företaget. I 34 § stadgas vidare, att dike, som upptages enligt vattenlagen, skall underhållas av delägarna i företaget, där någons rätt kan vara beroende därav.

Beträffande det rättsliga förfarandet vid genomförande av torrlägningsföretag gäller, att om någon vill begagna sig av den tvångsrätt som tillkommer honom eller fråga är om tvångsdelaktighet, besked skall på förhand inhämtas huru och under vilka villkor arbetet må göras. I fråga om vattenavlednings- och invallningsföretag skall sådant besked inhämtas även då sannolika skäl föreligga att allmän eller enskild rätt förnärmast eller så snart två eller flera skola med särskilda andelar taga del i företaget. Ansökan om tillstånd till torrlägningsföretag skall ingivas till länsstyrelsen, varefter frågan prövas vid syneförrättning enligt bestämmelserna i 10 kap. Till förrättningsman skall förordnas statens lantbruksingenjör eller annan som förklarats därtill behörig. Sedan alla vid syneförrättningen förefallande frågor blivit utredda, skall utlåtande upprättas angående företaget. I vissa fall skall utlåtandet underställas vattendomstolens prövning. Besvär över utlåtandet anföres hos vattendomstolen.

I fråga om företag, varmed avses att vinna ej allenast torrläggning av mark utan även vissa andra ändamål, såsom beredande av ökad möjlighet att utnyttja vattenkraft eller avledande av kloakvatten eller industriellt avloppsvatten, gälla särskilda regler. Beträffande företag för såväl torrläggning som beredande av ökad möjlighet att utnyttja vattenkraft skall sålunda ansökan göras direkt hos vattendomstolen. I fråga om företag, som avse både torrläggning och avledande av kloakvatten eller industriellt avloppsvatten, finnes valrätt mellan att göra ansökan direkt hos vattendomstolen eller hos länsstyrelsen. När ansökan skett hos vattendomstolen, kan målet utan syneförrättning prövas i den för ansökningsmål stadgade ordningen men, där så finnes lämpligt, äger vattenrättsdomaren eller vattendomstolen förordna, att målet skall behandlas vid syneförrättning enligt bestämmelserna i 10 kap. Det vid förrättningen upprättade utlåtandet skall i så fall underställas vattendomstolens prövning, såvitt Konungen ej stadgar undantag för vissa fall i fråga om företag, som avse både torrläggning och avledande av kloakvatten eller industriellt avloppsvatten.

Enligt *gruvlagen* äger envar genom inmutning erhålla rätt att på de villkor och med de inskränkningar i lagen stadgas undersöka och bearbeta å

egen eller annans grund belägen fyndighet, innehållande mineral av vissa angivna slag. Den som vill förvärva sådan inmutningsrätt skall göra ansökan härom. I anledning av sådan ansökan meddelas under i lagen angivna förutsättningar den sökande rätt att med andras uteslutande inom närmare bestämt område (inmutat område) anställa undersökningsarbete å inmutningsbara mineral. Därest en inmutare efter verkställt försöksarbete finner anledning att fullfölja sin avsikt att bearbeta förekommande mineralfyndigheter, skall han ingå med ansökan om utmål. Visas att inom det inmutade området finnes inmutningsbar fyndighet, som lämpar sig för teknisk bearbetning och som förekommer i sådan myckenhet att fyndigheten sannolikt kan göras till föremål för gruvdrift, äger inmutaren att få sig anvisat visst arbetsområde (utmål) samt inom detta bryta och tillgodogöra sig inmutningsbara mineral. Sökanden — som, efter det hans ansökan om utmål beviljats, i lagen benämnes gruvinnehavare — äger rätt att inom utmålet bryta även icke inmutningsbara mineraliska ämnen, i den mån sådant erfordras för gruvarbetets ändamålsenliga bedrivande i fråga om de inmutningsbara mineralen, och har jämväl rätt att i viss omfattning tillgodogöra sig sålunda brutna icke inmutningsbara mineraliska ämnen. Den rätt som sålunda tillkommer en gruvinnehavare är icke begränsad till viss tid men kan förverkas. Så sker därest gruvinnehavaren trots erhållen påminnelse underlåter att erlægga föreskriven årlig försvarsavgift.

Enligt *lagen den 28 maj 1886 angående stenkolsfyndigheter m. m.* äro särskilda bestämmelser gällande beträffande rätten att eftersöka och bearbeta stenkolsfyndigheter med flera fyndigheter. Beträffande fyndigheter av sådant slag gäller, att rätten till dem är beroende på särskilt av Konungen meddelat tillstånd (koncession). Inmutning av sådan fyndighet må alltså icke äga rum.

Före vattenlagens tillkomst funnos bestämmelser om torrläggning av mark i lagen den 20 juni 1879 om dikning och annan avledning av vatten. Såsom ändamål för dikning eller annat avledande av vatten nämnde denna lag endast jords odling eller förbättring.

I det betänkande med förslag till vattenlag, som 1910 avgavs av vattenrätts- och dikningslagskommittéerna, uttalades, att det vore tveksamt, huruvida under sistnämnda uttryck jämväl innefattades vattens avledande för möjliggörande eller underlättande av torvtäkt eller för blottande av stenbrott, ett ler- eller malmlager eller dylikt. Kommittéerna föreslogo i betänkandet, att bestämmelserna i lagen, såvitt de avsåge rätten att över annans mark framdraga dike eller annan ledning för vattnet, skulle tillämpas oavsett om ändamålet med företaget vore beredande av jordförbättring eller annan av markens torrläggning beroende förmån. Med avseende å rätten att tvinga annan, som hade båtnad av dikningen, att delta i företaget, föreslogs däremot, att sådan rätt skulle föreligga endast beträffande företag, som hade till ändamål jords odling eller förbättring eller värdeökning av tomtmark och därmed likställd mark.

Kommittéernas förslag överarbetades sedermera av särskilda sakkunniga, vilka 1919 avgåvo betänkande med förslag till ny lagstiftning angående torrläggning av mark m. m. I sistnämnda förslag utsträcktes rätten att påfordra tvångsanslutning att avse samtliga de intressen, i fråga om vilka tvångsrätt ansetts böra medgivas av kommittéerna, eller alltså även då ändamålet med torrläggningen vore vinnande av ökad möjlighet till torvtäkt eller eljest till jord- eller bergarters tillgodogörande. Förslaget härutinnan överensstämmer med gällande lag.

Framställning om lagändring.

Vid 1940 års lagtima riksdag hemställde herr Holmbäck i väckt motion (II: 189), att riksdagen ville hos Kungl. Maj:t hemställa om utredning angående rätt att företaga sjösänkning till förmån för gruva. Motionen, som behandlades av andra lagutskottet, föranledde emellertid icke någon åtgärd, enär lagändring icke ansågs erforderlig för ändamålet.

Vid 1943 års riksdag väckte herr Holmbäck ånyo motion (I: 176) med yrkande om utredning angående rätt att företaga sjösänkning till förmån för gruva, varvid motionären bl. a. framhöll, att det sedan år 1940 visat sig, att den vattenrättsliga behandlingen av sjösänkingsföretag till förmån för gruva stötte på så stora formella svårigheter, att man riskerade företagets genomförande.

I avgivet yttrande över motionen anförde *vattenrättsdomarna i Österbygdens och Söderbygdens vattendomstolar* följande.

Ehuru i 7 kap. vattenlagen om torrläggning av mark icke direkt utsäges att däri meddelade bestämmelser jämväl skola äga tillämpning i fråga om torrläggning av mark till förmån för gruva, är likväl ställt utom allt tvivel att detta varit avsett vid lagens tillkomst. Att så måste anses vara förhållandet uttalades även av rikets vattenrättsdomare i avgivet yttrande till andra lagutskottet år 1940 i anledning av den samma år i andra kammaren väckta motionen nr 189. Det må emellertid anmärkas att, då rätten till gruva icke är att betrakta som äganderätt, lagens ordalag icke kunna anses otvetydigt giva uttryck för den tanken att bestämmelserna i 7 kap. även avse marks torrläggning för gruvdrift. I 35, 36, 37 och 49 §§ talas sålunda om den, som för *sin* marks torrläggning vill avdika kärr, mosse eller annan dylik vattendränkt mark, upptaga dike å annans mark, sänka eller uttappa sjö eller vid eller i vattendrag, sjö eller annan vattensamling eller havet göra vall eller annan byggnad till skydd mot vattnet.

Enligt vattenlagen skola frågor om utförande av dikning, vattenavledning och invallning handläggas vid syneförrättning. Då fråga är om torrläggning av mark för gruva, torde emellertid ett dylikt förfarande icke alltid vara erforderligt utan ofta nog lämpligare, om frågan finge handläggas av vattendomstolen såsom första instans. Detta synes särskilt vara förhållandet, då en innehavare av en gruva önskar åvägabringa ett torrlägningsföretag utan att påfordra förpliktande för annan än möjligen innehavare av annan gruva att deltaga i kostnaden därför, för vilket fall någon särskild kartläggning av mark icke erfordras för beräkning av båtnad genom företaget. En ändring i vattenlagen i angivna hänseende synes därför önskvärd. En dylik ändring bör emellertid icke inskränka sig till allenast sjösänkning utan omfatta även dikning och invallning till förmån för gruva.

Med hänsyn till vad ovan anförts synes ändamålsenligt att i 7 kap. införes en bestämmelse, vari uttryckligen utsäges att vad i samma kapitel stadgas jämväl skall gälla, om någon för torrläggning av gruva vill utföra dikning, vattenavledning eller invallning; dock att ansökan därom även må ingivas till vattendomstolen, varefter målet handlägges i den ordning som stadgas i 11 kap. om ansökningsmål, därest ej vattenrättsdomaren eller vattendomstolen finner lämpligt förordna att saken skall behandlas vid syneförrättning.

Även *vattenrättsdomarna i Norrbygdens och Västerbygdens vattendomstolar* uttalade i avgivna yttranden att en lagändring borde övervägas.

I avgivet utlåtande (nr 17) anförde andra lagutskottet, som behandlade motionen, att utskottet, på grund av den tveksamhet som syntes råda beträffande frågan huruvida rätt att påkalla torrläggningsföretag tillkomme gruvinnehavare, ville förorda en närmare utredning därutinnan, därvid emellertid i enlighet med vad vattenrättsdomarna i Österbygdens och Söderbygdens vattendomstolar framhållit utredningen icke borde inskränka sig allenast till företag för sjösänkning utan avse samtliga torrläggningsföretag med här avsett ändamål. Utskottet ville jämväl förorda en utredning beträffande reglerna om förfarandet vid handläggning av mål angående vattenavledning till förmån för gruva, vid vilken utredning emellertid motsvarande spörsmål beträffande företag, som avsåge dikning eller invallning, även borde tagas under övervägande. Utskottet hemställde, att riksdagen i skrivelse till Konungen ville anhålla om utredning i nu angivna hänseenden, och riksdagen biföll vad utskottet sålunda hemställt.

Promemoria med förslag i ämnet.

Såsom förut nämnts har f. d. vattenrättsdomaren greve Hamilton inom justitiedepartementet upprättat en promemoria med förslag till lag om ändring i vissa delar av vattenlagen.

I promemorian förklarades till en början, att vattenlagens bestämmelser om torrläggning av mark måste anses tillämpliga även då fråga vore om torrläggning till förmån för gruva. Vidare uttalades den uppfattningen, att en gruvinnehavare med avseende å den honom tillkommande rätten till gruvan måste betraktas som enligt vattenlagen likställd med ägare av mark. Då emellertid tvekan yppats angående den rättsliga ställningen enligt vattenlagen för den som erhållit rätt att undersöka och bearbeta mineralfyndigheter, borde ett förtydligande i detta hänseende ske.

I promemorian påpekades därefter, att i första hand måste besvaras den frågan, på vilket stadium den som ville tillgodogöra sig ett malmlager skulle vara berättigad att i stället för markägaren uppträda såsom ägare. Därvid övervägdes i promemorian, huruvida redan den, som erhållit inmutningsrätt och på grund därav fått sig anvisat visst område inom vilket han finge utföra försöksarbete, borde få föra talan om torrläggning av detta område eller om det skulle krävas att vederbörande vore gruvinnehavare och alltså fått sig anvisat visst område inom vilket han ägde tillgodogöra sig förefintligen mineral. I promemorian uttalades, att det sistnämnda borde fordras, samt anfördes till stöd för denna ståndpunkt bl. a. följande.

Först i och med det att utmål erhållits kan det sägas föreligga någon säkerhet för att det förefinnes en mineralfyndighet, som är av sådan betydelse att densamma kan med fördel utnyttjas, och först i och med erhållande av utmål får den, som vill tillgodogöra sig en mineralfyndighet, den säkra ställning, som måste krävas för att honom skola kunna tillerkännas de rättigheter eller åläggas de skyldigheter, som tillkomma en delägare uti ett företag enligt vattenlagen. Detta ställningstagande till förevarande spörsmål står också i överensstämmelse med i vattenlagen tillämpade principer. För de många olika företag, beträffande vilka i vattenlagen meddelas bestämmelser, gäller nämligen såsom en så gott som undantagslös regel att endast ägaren av fastighet eller en anläggning äger att i vad angår tillstånd till eller skyldighet att deltaga uti ett sådant företag föra talan för fastigheten eller anläggningen. — — — Understrykas bör härvid särskilt att det är fråga icke allenast om rättigheter utan även om skyldigheter.

Härefter påpekades i promemorian, att mot ställningstagandet till nu behandlade spörsmål kunde invändas, att det just för den, som väl erhållit inmutningsrätt men ej tilldelats utmål, kunde vara av betydelse att få ett torrlägningsföretag genomfört, enär först genom sänkning av vattenståndet vid en mineralfyndighet kunde visa sig om densamma vore av sådan beskaffenhet att den borde bliva föremål för bearbetning. Även om det ej vore uteslutet att i vissa fall förhållandet kunde vara det nu angivna, borde dock detta icke föranleda att i vattenlagen infördes en bestämmelse, som stode i bestämd strid mot vattenlagens principer. I detta sammanhang erinrades i promemorian om bestämmelsen i 14 kap. 5 § vattenlagen, enligt vilket lagrum den, som för uppgörande av plan eller eljest såsom förberedelse till företag enligt vattenlagen ville verkställa mätningar, avvägningar eller andra undersökningsarbeten å fastighet som ägdes eller innehades av annan, kunde av länsstyrelsen utverka föreskrift att erforderligt tillträde till fastigheten skulle lämnas under viss tid. I promemorian framhölls, att enligt denna bestämmelse syntes den, som erhållit inmutningsrätt men ej fått utmål sig tilldelat, äga möjlighet att redan på ett tidigt stadium utföra undersökningsarbeten för planerande av ett för honom önskvärt torrlägningsföretag.

Med utgångspunkt från den sålunda hävdade uppfattningen, att endast den som fått utmål anvisat skulle i nu ifrågavarande hänseende likställas med ägare, behandlades härefter i promemorian vissa gränsfall. Här om anfördes följande.

Det ena av dessa gränsfall föreligger då vid en i vederbörlig ordning sökt torrlägningsförrättning beräknas komma att vinnas förbättrad torrläggning för ett område, beträffande vilket väl meddelats inmutningsrätt, men som däremot icke såsom utmål tilldelats den som erhållit inmutningsrätten. Man kan då fråga sig huru vid sådant förhållande bör förfaras vid förrättningen. Att den, som erhållit inmutningsrätten, lämpligen, fastän han kanske icke direkt kan anses vara sakägare, dock bör lämnas tillfälle inkomma med yttrande synes obestriddigt. Vidare synas i det utlåtande, som skall meddelas vid förrättningen, kunna meddelas alternativa bestämmelser, nämligen dels under förutsättning att den meddelade inmutningsrätten icke kommer att leda till något tilldelande av utmål och dels under förutsättning att så kommer att bliva förhållandet. Härvid möter visserligen den svårigheten att

vid denna tidpunkt gränserna för utmålet icke blivit bestämda, men i regel torde man dock kunna på förhand ungefärligen riktigt beräkna gränserna för ett blivande utmål. Skulle något väsentligt misstag härutinnan föreligga, förefinnes såsom av vad nedan kommer att visas möjlighet att med tillämpning av bestämmelserna uti 10 kap. 77 § vattenlagen sedermera härutinnan vinna rättelse. I det angivna fallet kan man naturligen även tänka sig den möjligheten, att den, som erhållit inmutningsrätten, för att undvika att bli pliktig deltaga i kostnaderna för torrlägningsföretaget icke fullföljer sin påbörjade aktion för erhållande av utmål utan avstår från sin inmutningsrätt i avsikt att sedan torrlägningsärendet blivit slutligen avgjort göra ny framställning om inmutningsrätt. I verkligheten torde dock knappast någon risk för ett dylikt förfarande föreligga, enär, därest mineralfyndigheten har något större värde, den, som erhållit inmutningsrätt beträffande densamma, näppeligen torde vilja riskera att sedan han avstått från sin inmutningsrätt någon annan skulle komma att söka inmutning beträffande samma fyndighet. Ett annat fall, vilket möjligen kan finnas anledning beröra, avser det förhållandet att en inmutningsbar mineralfyndighet varder känd först i sammanhang med en igångsatt torrlägningsförrättning eller kanske först i sammanhang med utförandet av för ett torrlägningsföretag medgivna arbeten. Det kan således mycket väl tänkas att man först i och med sänkning av vattenståndet i en sjö erhåller kännedom om en mineralfyndighet. Vid själva förrättningen kan således icke någon hänsyn tagas därtill. Sedan fyndigheten blivit känd erhålles däremot inmutningsrätt. Man kan då fråga sig, huru under dessa förhållanden lämpligen bör förfaras. Härvid kan naturligen icke utan fog göras gällande att man utan vidare skall helt bortse från att sålunda vid torrlägningsförrättningen eller genom arbeten för ett i laga ordning medgivet företag ifrågavarande fyndighet blivit känd och kanske gjord möjlig att bearbeta, därvid givetvis kan framhållas att det ej sällan kan inträffa att genom i ett eller annat avseende för helt annat ändamål vidtagna åtgärder man erhåller kännedom om en mineralfyndighet utan att detta föranleder till att den, som förvärvat rätt att bearbeta denna fyndighet, blir pliktig att deltaga i kostnaderna för de vidtagna åtgärderna. Detta är tydligen i och för sig riktigt, men å andra sidan kan det dock icke anses fullt tillfredsställande för rättskänslan att låta den, som dock genom torrlägningsföretaget vunnit en kanske avsevärd fördel, varda helt befriad från skyldighet att taga del i kostnaderna. Det torde också enligt vattenlagen finnas i någon mån möjlighet att få honom förklarad pliktig deltaga i dessa kostnader. I 10 kap. 77 § vattenlagen finnes nämligen stadgat att därest det sedan ett torrlägningsföretag blivit fullbordat visar sig att vid den verkställda uppskattningen av värdet utav båtnaden av företaget detta blivit till skada för någon oriktigt beräknat denne kan påkalla ny uppskattning av båtnaden, varjämte närmare bestämmelser meddelas angående sättet för denna uppskattning m. m. Med tillämpning av detta stadgande torde således åtminstone i en del fall skyldighet kunna åläggas den, som erhållit rätt bearbeta en genom torrlägningsföretaget blottad mineralfyndighet, att taga del i kostnaderna för företaget.

I promemorian behandlades härefter frågan, beträffande vilka olika företag enligt vattenlagen en gruvinnehavare borde med avseende å honom tillkommande rätt likställas med markägare. Efter det i promemorian erinrats om att såväl vattenrättsdomarna i Österbygdens och Söderbygdens vattendomstolar i sitt över 1943 års motion i ämnet avgivna yttrande som andra lagutskottet framhållit, att man icke borde inskränka sig allenast till

företag för sjösänkning utan borde medtaga samtliga torrlägningsföretag med här avsett ändamål, anfördes i promemorian följande.

Att så bör ske torde utan vidare vara uppenbart; och bör härvid tydligen icke allenast vara fråga om sådana företag, som endast avse förbättrad torrläggning, utan även om kombinerade företag eller dels företag enligt 3 kap. vattenlagen för reglering av vattenframrinningen såväl för vinnande av förbättrad torrläggning som för åstadkommande av bättre hushållning med vattnet och dels företag enligt 8 kap. vattenlagen för såväl torrläggning som avledande av kloakvatten eller industriellt avloppsvatten. Man torde emellertid böra gå längre. Flera andra företag enligt vattenlagen kunna nämligen vara av betydelse för en gruvinnehavare eller beröra honom tillkommande rätt. Sålunda kan såsom framgår av vattenrättsdomarnas gemensamma yttrande till 1940 års riksdag ett för kraftändamål genomfört vattenregleringsföretag vara till båtnad för en gruvinnehavare så till vida att därigenom vinnes minskad pumpningskostnad vid hans gruva; och kunna flera andra liknande fall förekomma. Man synes således böra åt nu ifrågasvarande stadgande giva sådan omfattning att detsamma avser alla olika företag enligt vattenlagen. Detta syfte synes enklast kunna vinnas genom att giva ändrad lydelse åt nu i 2 § i 14 kap. vattenlagen förefintliga bestämmelser. I detta lagrum finnes nu stadgat, att i avseende å rättigheter och skyldigheter, som enligt vattenlagen äro förenade med äganderätt till fastighet, skall med ägare vara likställd den, som med stadgad åborätt besitter hemman eller lägenhet, tillhörande kronan eller allmän inrättning, så ock den, som under fideikommissrätt innehar fast egendom. Lagrummet synes nu böra ändras så att detsamma kommer att gälla för gruvinnehavare beträffande honom tillkommande rätt till mineralfyndigheter inom honom tilldelat utmål. Med gruvinnehavare torde härvid utan att detta behöver särskilt utsägas vara likställd den, som enligt lagen den 28 maj 1886 erhållit koncession att inom närmare angivet område tillgodogöra sig stenkolsfyndigheter m. m. eller för utvinning av olja alunskifferfyndighet.

I överensstämmelse med det nu anförda upptogs i 14 kap. 2 § i det vid promemorian fogade lagförslaget den bestämmelsen, att i avseende å rättigheter och skyldigheter, som enligt vattenlagen äro förenade med äganderätt till fast egendom, skall med ägare vara likställd — förutom åboräts- och fideikommissrättsinnehavare — även gruvinnehavare, såvitt angår den rätt som tillkommer honom med avseende å honom tilldelat utmål.

I promemorian uppmärksammades härefter det fall, att rätten till gruva förverkas efter det ett torrlägningsföretag till förmån för gruvan genomförts. Härom anfördes följande.

Om man tänker sig att efter framställning av en gruvinnehavare ett torrlägningsföretag blivit genomfört och att därvid andra, som beräknats vinna båtnad av företaget, antingen frivilligt eller med tillämpning av bestämmelserna om tvångsdelaktighet även mot sin vilja blivit pliktiga taga del i företaget, så skulle dessa andra, därest gruvföretaget nedlades, bliva, om de fortfarande vilja vidmakthålla företaget och komma i åtnjutande av den båtnad, för vars vinnande de fått vidkännas kostnader, tvungna att ensamma vidkännas hela underhålls- (och drift-)kostnaden. Detta skulle tydligen icke vara överensstämmande med rättvisa och billighet och skulle även i vissa fall, särskilt då den på gruvinnehavaren belöpande andelen av båtnaden är avsevärd, kunna bliva för dem betungande. Enahanda är ju förhållandet då

fråga är om båtnad beträffande exempelvis ett stenbrott eller en torvtäkt, fastän olägenheterna härvid icke äro så framträdande, då i allt fall ägaren till den fasta egendom, varå stenbrottet eller torvtäkten finnes, bliver pliktig att med fastigheten — vars enda värde emellertid kan bestå i stenbrottet eller torvtäkten — svara för nu ifrågakommande kostnader. Det ovan angivna förhållandet torde böra föranleda till införande i vattenlagen av en särskild bestämmelse innefattande möjlighet att stadga skyldighet för den, som genom ett torrlägningsföretag vinner båtnad av nu berörd beskaffenhet, att ställa säkerhet för den kostnad, som belöper på honom såsom delägare i företaget, därvid dock icke torde kunna ifrågakomma att stadga dylik skyldighet för annan än den, som är sökande till företaget eller likställd med sökanden.

På grund av det anförda har såsom ett fjärde stycke i 7 kap. 29 § i det vid promemorian fogade lagförslaget upptagits bestämmelse av innehåll, att om sökande till företaget eller den som enligt 27 § är likställd med sökanden vinner sådan båtnad som i första stycket avses — d. v. s. båtnad av annat slag än jordförbättring eller värdeökning av tomtmark eller av mark, som eljest huvudsakligen har värde såsom byggnadsplats, torgplats, övningsfält eller dylikt — han, om skäl därtill anses föreligga, må förpliktas att ställa säkerhet för den kostnad, som på sådan grund belöper på honom.

I promemorian behandlades slutligen frågan om beredande av möjlighet för gruvinnehavare att få ansökan om genomförande av torrlägningsföretag behandlad i den för ansökningsmål i vattenlagen stadgade ordning. Härom anfördes i promemorian:

Syftet härmed skulle vara att på så sätt vinna en snabbare behandling. Det synes vara möjligt att i vissa fall, särskilt då icke några mera vidlyftiga markundersökningar skulle visa sig erforderliga, en tidsbesparing skulle vara att vinna genom att ett mål av förevarande beskaffenhet komme att handläggas uti den i vattenlagen för ansökningsmål stadgade ordning. I många fall torde emellertid så ej bliva förhållandet och i en del fall torde tvärtom en extra tidsutdräkt kunna komma att uppstå. Man torde härvid böra utgå från att, även om ett mål av förevarande beskaffenhet skulle av en gruvinnehavare få anhängiggöras såsom ett ansökningsmål, dock liksom i andra motsvarande fall finnes stadgat i vattenlagen vattenrättsdomaren eller vattendomstolen skulle äga förordna att målet skulle behandlas vid syneförrättning, som i 10 kap. 32 § vattenlagen sägs. Att så ej sällan skulle visa sig erforderligt eller lämpligt torde vara visst, särskilt då mera vidlyftiga markundersökningar äro behövlige för bestämmande av olika delägares delaktighet uti ett företag. Detta gäller måhända alldeles särskilt i fråga om rena dikningsföretag — beträffande vilka det för övrigt på grund av deras natur i varje fall måste anses lämpligast att desamma komma att i första hand handläggas vid syneförrättning — ävensom beträffande invallningsföretag. I fall då sålunda ett ansökningsmål hänvisas till behandling vid syneförrättning kommer tydligen icke någon tidsvinst att ernås utan kommer tvärtom i många fall att uppstå tidsutdräkt, enär ju om målet omedelbart handlagts vid syneförrättning det kunnat vinna slutligt avgörande genom synemännens utlåtande. Det torde därför vara tveksamt, huruvida verkliga skäl kan föreligga för en lagändring uti nu ifrågasatt avseende. Anmärkas må härvid också, att redan nu i många fall då fråga är om ett vattenavledningsföretag möjlighet torde föreligga för en gruvinnehavare att med åberopande av bestämmelserna uti 2 kap. eller 3 kap. vattenlagen få frågan om tillstånd till företaget behandlad uti den

för ansökningsmål stadgade ordningen. Då emellertid i en del fall en tidsvinst torde kunna ernås och då man torde äga rätt utgå från att en gruvinnehavare kommer att begagna sig av honom beredd möjlighet att få frågan om tillstånd till ett torrlägningsföretag behandlad i den för ansökningsmål stadgade ordningen endast i fall, då han kan beräkna att härigenom vinna tid, synas dock övervägande skäl föreligga för att tillmötesgå det i förevarande hänseende uttalade önskemålet, därvid dock såsom ovan framhållits icke torde böra medtagas rena dikningsmål. Då det icke synes uteslutet att det jämväl för annan, som avser att vinna båtnad av nu berörd beskaffenhet, än gruvinnehavare kan vara av betydelse att kunna få frågan om tillstånd till ett torrlägningsföretag behandlad uti den i vattenlagen för ansökningsmål stadgade ordningen, torde det nu ifrågasatta stadgandet böra givas sådan avfattning att detsamma kommer att omfatta alla de fall, då fråga är om båtnad, som avses i första stycket av 7 kap. 29 § vattenlagen.

I enlighet med det anförda har i det lagförslag, som bifogats promemorian, efter det nuvarande stadgandet i 7 kap. 45 § andra stycket första punkten om ansöknings ingivande till länsstyrelsen upptagits bestämmelse av innehåll, att i fråga om företag för vinnande av båtnad, som i 7 kap. 29 § första stycket avses, ansökningen må ingivas till vattendomstolen och målet därefter prövas i den ordning, som i 11 kap. stadgas för ansökningsmål; dock att, där det finnes lämpligt, vattenrättsdomaren eller vattendomstolen äger förordna, att målet skall behandlas vid syneförrättning, som i 10 kap. 32 § sägs. De nu i andra punkten av samma stycke återgivna bestämmelserna om underställning i vissa fall av vid syneförrättning upprättat utlåtande ha i lagförslaget i stället upptagits som ett tredje stycke i paragrafen. I lagförslaget har därjämte den i 11 kap. 17 § förefintliga förteckningen över ansökningsmål kompletterats i enlighet härmed.

Yttranden.

Över promemorian jämte därvid fogat lagförslag ha efter remiss yttranden avgivits av vattenöverdomstolen och samtliga vattenrättsdomare, kammarkollegiet, lantbruksstyrelsen, kommerskollegium, 1942 års torrlägnings-sakkunniga, järnkontoret, Sveriges industriförbund, Sveriges lantbruksförbund och föreningen statens lantbruksingenjörer. Kommerskollegium har vid sitt yttrande fogat utlåtanden från samtliga bergmästare.

Det genom promemorian framlagda förslaget har i allt väsentligt vunnit anslutning eller lämnats utan erinran i de över promemorian avgivna yttrandena. Därvid har i några yttranden särskilt framhållits, att genomförandet av förslaget vore av stor praktisk betydelse för gruvhanteringen och att man i vissa fall avvaktade ikraftträdandet av de förordade lagändringarna för att kunna vidtaga åtgärder för tillgodogörandet av vissa mineralfyndigheter, vilka särskilt under nuvarande förhållanden vore av stort värde för landet.

I ett par yttranden har uttalats tvekan angående riktigheten av den i promemorian hävdade uppfattningen att redan enligt gällande lag gruvinnehavare måste anses likställd med jordägaren såvitt anginge den honom tillkommande rätten till gruvan. *Kammarkollegiet* har härom i samband med

granskningen av det föreslagna tillägget till 14 kap. 2 § vattenlagen anförde följande.

Kollegiet är för sin del ej övertygat om att det i detta lagrum föreslagna tillägget icke innebär en nyhet i förhållande till vad som gäller enligt vattenlagen. Med anledning av de skäl till stöd för en motsatt uppfattning, som utvecklats av den sakkunnige, må erinras, att vid tillkomsten av den nya vattenlagen jordägaren enligt 1884 års gruvestadga på grund av sin rätt till jordägarandel i regel torde haft ett starkt ekonomiskt intresse av tillgodogörandet av en inom hans fastighet anträffad mineralfyndighet och att man därför i allmänhet kunnat räkna med initiativ från jordägarens sida till ett torrlägningsföretag, om ett sådant erfordrats för underlättande av mineralfyndighetens tillgodogörande. Efter ikraftträdandet den 1 januari 1940 av 1938 års gruvlag, vilken avskaffade jordägarandelen, har grunden för ett dylikt initiativ från jordägarens sida väsentligen bortfallit och det torde med hänsyn härtill vara motiverat att bereda gruvinnehavare en ställning, jämförlig med en jordägares, under förutsättning att garantier, på sätt den sakkunnige föreslagit, skapas för att de, som jämte en gruvinnehavare deltaga i ett företag enligt vattenlagen, vid gruvans nedläggande icke oskäligt betungas av kostnader för företaget.

Beträffande den i promemorian behandlade frågan, om endast gruvinnehavare eller även den som erhållit inmutningsrätt men ej fått utmål sig anvisat bör likställas med markägare, ha *bergmästaren i norra distriktet, järnkontoret* och *Sveriges industriförbund* uttalat, att åtminstone för närvarande allenast gruvinnehavare borde jämsställas med ägare av mark. I samband härmed har framhållits, att med nuvarande metoder undersökning av en mineralfyndighets lämplighet för gruvdrift i allmänhet kunde ske även om fyndigheten låge under vatten, varför en inmutare, innan utmål anvisats och han därmed fått rätt att bryta och tillgodogöra sig mineral, knappast hade behov av att torrläggning till förmån för fyndigheten ägde rum. Industriförbundet har härom gjort följande uttalande.

Enligt 1884 års gruvestadga krävdes för utmåls erhållande, att fyndigheten skulle vara blottad och att prov på malmen erhållits. Med fyndighetens blottande avsågs, att fyndigheten skulle hava gjorts åtkomlig på sådant sätt, att dess beskaffenhet kunde utrönas. Det var omstritt, huruvida en fyndighet, som endast är känd genom diamantborrning, i sådant avseende uppfyllde det stadgade kravet. Härutinnan har en ändring kommit till stånd genom nya gruvlagen. Det kräves ej längre, att malmen skall vara blottad; det är tillräckligt, om det på annat sätt visats, att fyndigheten är av den beskaffenhet, som enligt gruvlagen erfordras för utmåls anvisande. Av förarbetena till lagen framgår, att man särskilt beaktat, att genom diamantborrning beskaffenheten av en fyndighet kan vara på ett fullt tillförlitligt sätt visad. En förutsättning är givetvis dock, att det uppvisade malmprovet bevisligen härrör från det avsedda området och att diamantborrningen verkställts under sådana omständigheter, att tillvaron av en fyndighet, som kan bli föremål för gruvdrift, därigenom gjorts sannolik. Några legala bevisregler ha ej uppställts i förevarande avseende, utan det har överlämnats åt bergmästaren att fritt bedöma den utredning, som åtföljer utmålsansökningen.

Undersökning medelst diamantborrning av fyndigheter under sjöar och vattendrag kan i vissa fall verkställas genom att man från stranden driver ett nedåtlutande, under vattnet gående borrhål. Borrningen kan även utföras från flottar och prämar eller från isen vintertid. I sistnämnda fall kan man

dock endast driva vertikala borrhål. Vattendjupet kan förorsaka vissa svårigheter. Borrningen i sjöar med ett vattendjup om upp till 20 meter ha dock förekommit och kunnat genomföras, och det är ej uteslutet att borrhningar kunna utföras i ännu djupare sjöar. Grundförhållandena under sjön spela dock härvidlag en stor roll.

Något tvingande behov att företaga sänkning av vattenståndet för att möjliggöra undersökningsarbetet har, såvitt bekant, hittills ej förelegat. Vid dylikt förhållande och då det för gruvhanteringen framstår såsom ett primärt intresse, att en innehavare av utmål får rätt att i fall av behov erhålla sjösänkning för att möjliggöra fyndighetens tillgodogörande, har förbundet ej ansett sig för närvarande böra yrka på införandet av en dylik rätt för en inmutare.

Beträffande det i promemorian avhandlade fallet, då en mineralfyndighet blir känd först i samband med ett påbörjat torrlägningsföretag, har *bergmästaren i norra distriktet* uttalat, att skyldighet att delta i kostnaden för företaget ej borde inträda för inmutaren innan han fått utmål sig anvisat. I denna fråga har vidare *bergmästaren i västra distriktet* anfört följande.

Den genom torrlägningsföretaget nyvordne gruvägaren synes ej böra delta i kostnaden för detsamma i annan mån än som motsvarar hans båtnad därav genom förbilligad produktionskostnad av malmen (exempelvis genom minskad ortdrivning på grund av att schaktanläggningen kan förläggas intill malmen i stället för på sjöns strand, möjligen billigare vattenlänsning etc.). Däremot synes ej gruvägaren böra vara pliktig att delta i kostnaden för torrläggningen för den båtnad, han vunnit genom själva upptäckten av fyndigheten, helst denna kan inträffa långt efter sedan torrläggningen ägt rum. I enlighet härmed bör båtnaden för gruvägaren beräknas på samma sätt oavsett en under vatten belägen fyndighet tidigare varit känd eller okänd.

Förslaget att gruvinnehavare bör likställas med fastighetsägare med avseende å alla företag enligt vattenlagen har tillstyrkts eller lämnats utan erinran i yttrandena. I samband härmed har emellertid *kammarkollegiet* uttalat tvekan om stadgandet i 7 kap. 54 § vattenlagen — enligt vilket delägare i invallningsföretag, som ej är sökande eller likställd med sökanden, äger påfordra att honom tillhörig i samfälligheten ingående mark löses för företagets räkning — borde äga motsvarande tillämpning beträffande gruvinnehavare, något som skulle kunna medföra skyldighet för invallningsföretag att inlösa gruvan.

1942 års *torrlägningsakkunniga* ha behandlat frågan om rätt att påfordra tvångsanslutning bör finnas vid torrlägningsföretag till förmån för gruva samt härom anfört följande.

En fråga som synes oviss är den huruvida tvångsdelaktighet bör föreligga vid torrlägningsföretag till förmån för gruva. Skälet till tveksamhet i detta avseende är den uppenbara svårighet som föreligger att något så när tillförlitligt uppskatta båtnaden för gruvinnehavaren. Detta förhållande berördes redan under förarbetena till vattenlagen. I sitt betänkande den 17 december 1910 påpekade vattenrätts- och dikningslagskommittéerna, i vad avsåg icke odlingsbara torvmossar, de vanskligheter, som mötte vid båtnadsuppskattningen, och därav följande svårighet att erhålla någon tillförlitlig grund för fördelning av kostnaderna mellan ägare av torvmosse å ena samt

jordägare som vunne båtnad i jordbrukshänseende å andra sidan. Att vad sålunda anförts ännu mera gällde i fråga om den båtnad, som undantagsvis kunde beredas ägaren av en mineralfyndighet, funno kommittéerna påtagligt. De uttalade den slutsatsen, att för en båtnad av sistnämnda slag icke kunde sättas i fråga att stadga tvungen delaktighet. — I de sakkunnigas betänkande den 19 december 1919 intogs däremot den motsatta ståndpunkten, nämligen att tvångsdelaktigheten borde utsträckas till att avse samtliga de intressen för vilka tvångsrätt ansetts böra medgivas. De sakkunniga åberopade uttalanden av statens lantbruksingenjörer, vilka framhållit bland annat, att uppskattning av värdestegring borde ske i alla särskilda fall där nytta kunde äga rum, och att större svårighet icke förelåge att uppskatta båtnaden för tormossar än för tomtmark och dylikt. Vattenlagens föreskrift överensstämmer med de sakkunnigas förslag. Till skydd för den, som icke är i stånd eller i tillfälle att tillgodogöra sig båtnad varom nu är fråga har införts bestämmelsen i 7 kap. 29 § vattenlagen om att bidragsskyldighet i vissa fall skall föreligga först då båtnaden begagnas.

I den mån frågan om tvångsdelaktighet vid torrlägningsföretag som beröra gruva sålunda var föremål för uppmärksamhet, diskuterades den till synes endast ur synpunkten om krav på delaktighet borde få göras gällande mot gruvinnehavare. Att gruvinnehavares rätt att av annan kräva delaktighet i kostnaderna för ett torrlägningsföretag ej behandlades är så mycket naturligare som i förslaget till vattenlag icke utsades, att torrläggning skulle kunna ske i ändamål att underlätta gruvdrift. Då nu avses att lagfästa en sådan rätt — vilken enligt den verkställda utredningen redan anses förefinnas — synes det icke obefogat att på nytt skärskåda frågan huruvida tvångsdelaktighet under alla förhållanden bör föreligga vid företag som berör gruva. När det gäller att på förhand uppskatta den båtnad ett torrlägningsföretag kommer att medföra för en gruva, uppstå frågor rörande bland annat mineralfyndighetens värde och övriga ekonomiska förutsättningar för gruvdriften, om vilka frågor säkerligen mången gång föga eller intet då kan vara med visshet känt. Oftast torde ett någorlunda exakt bedömande kunne ske först sedan omfattande undersökningar vidtagits eller rent av efter det torrlägningsföretaget genomförts och mineralfyndigheten en tid bearbetats. Det måste då synas föga tilltalande att vid en förrättning, som sökts av en gruvinnehavare, till grund för kostnadsfördelningen lägga en båtnadsberäkning vid vilken, å ena sidan, för den i företaget ingående jordbruksjorden båtnad beräknats i detalj för ägofigur efter ägofigur medan, å andra sidan, för gruvan endast en mycket approximativ uppskattning av båtnaden kunnat ske, en uppskattning som kanske sedermera kommer att visa sig uppenbart oriktig. I sistnämnda fall föreligger visserligen möjlighet att vinna rättelse genom ny uppskattning av båtnaden enligt 10 kap. 77 § vattenlagen, men mera tillfredsställande synes vara om dylika osäkra båtnadsuppskattningar sida vid sida med mera exakta över huvud taget icke behöfde äga rum. Detta mål torde kunna nås om visst undantag göres från vattenlagens allmänna bestämmelser om tvångsdelaktighet. En föreskrift synes i varje fall påkallad att tvångsdelaktighet icke skall föreligga vid torrlägningsföretag till förmån för gruva i det fall att båtnaden för annan mark än den som hör till gruvområdet kan antagas vara ringa i förhållande till båtnaden för gruvan. Med hänsyn till att i trakter där gruvor förekomma odlingsjorden och den mera värdefulla betesmarken som regel torde vara av förhållandevis obetydlig omfattning, synes man kunna förvänta, att med en sådan bestämmelse tvångsdelaktighet vid torrläggning till förmån för gruva endast sällan skall komma i fråga.

Om en föreskrift av nu ifrågasatt innehåll införes, uppställer sig naturligen spørsmålet huruvida en gruvinnehavare som vinner båtnad av ett för annat ändamål än mineralfyndighetens tillgodogörande igångsatt torrläggningsföretag, alltid skall vara pliktig deltaga i kostnaderna för detta företag, eller med andra ord, om tvångsdelaktighet under vissa förhållanden bör vara utesluten även då kravet riktas mot gruvinnehavaren. Vad som ovan anförts om svårigheten vid båtnadsuppskattningen gäller tydligen även för detta fall. Det kan jämväl synas stötande för rättskänslan om ömsesidighet icke skulle föreligga beträffande torrläggningens skyldigheter. Genom bestämmelsen i 7 kap. 29 § vattenlagen om ersättningsskyldighet först när båtnad begagnas synes dock ett betryggande skydd redan hava beretts gruvinnehavare, och vidare torde man kunna räkna med att gruvinnehavare icke åläggas bidragsskyldighet i fall då båtnaden för gruvan är oviss eller tvivelaktig.

I fråga om det i lagförslaget upptagna tillägget till 14 kap. 2 § — enligt vilket med ägare likställes gruvinnehavare, såvitt angår den rätt som tillkommer honom med avseende å honom tilldelat utmål — har *kommerskollegium* anförts:

I motiveringen till förslaget uttalas, att det icke behöfve särskilt utsägas, att koncessionshavare å stenkol eller alunskiffer enligt stenkolslagen skulle anses i förevarande avseende likställd med gruvinnehavare. Kollegium finner emellertid icke utan vidare klart, att innehavaren av koncession på alunskiffer, som brytes mestadels i vidsträckta dagbrott av ganska ringa djup, inbegripes under termen »gruvinnehavare». Ett förtydligande synes därför önskvärdt.

Kollegium finner vidare den föreslagna formuleringen kunna föranleda till det missförståndet att gruvinnehavare för det honom tilldelade utmålet skulle i förevarande avseende få samma rätt som fastighetsägare för sin fasta egendom. Att detta icke avses framgår av motiveringen, där det uttalas, att ifrågavarande likställighet avser gruvinnehavare endast beträffande honom tillkommande rätt till mineralfyndigheter inom utmålet. Detta borde komma till uttryck även i lagtexten, därvid det torde böra beaktas, att även om enligt 52 § i gruvlagen gruvinnehavaren har en viss rätt till icke inmutbara mineraliska ämnen, inmutningsrätten icke får missbrukas så, att gruvägaren under förevändning att utvinna inmutbara mineral huvudsakligen bryter icke inmutbara mineral, som måste uttagas för att de inmutbara skola åtkommas.

Kollegium får på grund härav föreslå följande lydelse av denna paragraf.

»I avseende — — — innehar fast egendom ävensom gruvinnehavare såvitt angår den rätt till inmutningsbara mineral som tillkommer honom med avseende å honom tilldelat utmål samt innehavare av koncession enligt lagen den 28 maj 1886 angående stenkolsfyndigheter m. m. i vad avser de mineraliska ämnen, som äro föremål för koncessionen.»

Beträffande det föreslagna stadgandet i 7 kap. 29 § om skyldighet för sökande att ställa säkerhet för kostnaderna, då båtnaden av företaget utgöres av annat än jordförbättring eller värdeökning av tomtmark eller därmed likställd mark, har *vattenrättsdomaren i Norrbygdens vattendomstol* yttrat följande.

Beträffande det föreslagna tillägget till 7 kap. 29 § vattenlagen må framhållas. I 32 § i samma kap. anges vad som räknas till kostnad för marks torrläggning. Bestämmelserna om underhåll av dike återfinnas i 34 §. Det

föreslagna tillägget avser otvivelaktigt att säkerhet skall kunna fordras såväl för kostnad enligt 32 § som för fullgörande av underhållsskyldighet enligt 34 §. Med hänsyn till att 34 § icke är upptagen under samma rubrik som 29 och 32 §§ kan det ifrågasättas, huruvida tillägget till 29 § tillräckligt tydligt utmärker att säkerhet kan fordras även för kostnader enligt 34 §.

Även *kammarkollegiet* har ifrågasatt, huruvida icke, med hänsyn till att stadgandet om ställande av säkerhet skulle avse i 34 § omnämnd underhållskostnad, detsamma borde erhålla annan placering. I detta sammanhang har kollegiet förklarat sig förutsätta, att den kostnad, för vilken säkerheten skulle gälla, inbegrepe även exempelvis fiskeavgift enligt 2 kap. 10 §, samt, om så icke vore fallet, hemställt om ändring i denna riktning.

I fråga om det föreslagna tillägget till 7 kap. 29 § har vidare *föreningen statens lantbruksingenjörer* anfört följande.

Av motiveringen framgår, att denna bestämmelse avser det fall, då dels vidmakthållandet av den avsedda torrläggningen kan väntas draga avsevärda kostnader och dels risk för en hastig värdeminskning av sökandens utmål är att befara. Man kan emellertid tänka sig det specialfall härav — och det torde kanske bli det vanligaste — att när malmfyndigheten är slutbruten, så lönar det sig ej längre att vidmakthålla företaget. Detta innebär, att det skulle ställa sig billigare för utmålsinnehavaren att betala övriga delägare i företaget ett belopp, motsvarande deras andel i kostnaderna för företagets utförande. Det vore då olämpligt att med lagens hjälp tvinga fram ett fortsatt underhåll av ett torrlägningsföretag, som ur nationalekonomisk synpunkt icke längre är värt att underhålla. Det är ju inte uteslutet, att uttrycket »om skäl därtill föreligga» kan anses innefatta en möjlighet för synemännen att vid bestämmandet av storleken av den säkerhet för framtida underhållet, som av utmålsinnehavaren skall ställas, ta hänsyn jämväl till nu anförda synpunkter, men fullt klart är det ej, och därför skulle vi vilja föreslå, att till 29 § fogas ytterligare ett förtydligande tillägg.

I detta sammanhang må även återgivas följande uttalande av *vattenrättsdomaren i Norrbjgdens vattendomstol*.

Vid sjösänkning för tillgodogörande av en mineralfyndighet kan det stundom — särskilt där man avser att tillvarata fyndigheten på jämförelsevis kort tid och där sjösänkningen medför betydande olägenheter för andra intressen — vara ändamålsenligt att från början planlägga företaget med tanke på att förhållandena, sedan fyndigheten tillvaratagits, i större eller mindre utsträckning böra återställas. Till ledning för synemännen vid förrättning enligt 7 kap. bör en erinran härom intagas i 10 kap. 62 § vattenlagen. Detta kan förslagsvis ske genom att i nämnda lagrum efter satsen »huru i fråga om — — — bör förfaras» insättes följande: huruvida och på vad sätt i fråga om företag, där båtnaden huvudsakligen utgöres av annat än jordförbättring, återställelse av förut rådande förhållanden framdeles bör ske».

Med anledning av förslaget, att frågan om tillstånd till vattenavlednings- och invallningsföretag för vinnande av sådan båtnad som avses i 7 kap. 29 § första stycket må kunna handläggas såsom ansökningsmål, har *1942 års torrläggningssakkunniga* yttrat följande.

Vad beträffar frågan huruvida ärende rörande torrläggning till förmån för gruva bör handläggas vid syneförrättning eller av vattendomstol som första

instans har utredningsmannen i fråga om vattenavledningsföretag efter tvekan föreslagit frihet för sökande att välja förfarande. — Det torde utan syn icke vara möjligt att ålägga den, som anses vinna båtad i jordbrukshänseende, skyldighet att deltaga i kostnaden för ett torrlägningsföretag. Då en gruvinnehavare, som begagnat möjligheten att med sin ansökan vända sig till vattendomstol, fordrar jordbrukares deltagande i kostnaderna, måste man följaktligen förutsätta att vattenrättsdomaren eller vattendomstolen regelmässigt hänvisar ärendet till syneförrättning. Det kan därför ifrågasättas huruvida i dylika fall något är att vinna med ärendets handläggande som ansökningsmål.

Vattenrättsdomaren i Västerbygdens vattendomstol har — efter att ha påpekat att enligt det föreslagna tillägget till 45 § andra stycket mål som anhängiggjorts vid vattendomstolen som ansökningsmål kunde av domstolen eller domaren hänvisas till behandling vid syneförrättning — anfört följande.

Föreskrifter, motsvarande det föreslagna tillägget, finnas i 3 kap. 11 §, 6 kap. 21 § och 8 kap. 38 § vattenlagen. Det är emellertid att märka, att i dessa fall stadganden föreligga därom att synemännens utlåtande *alltid* — i fråga om företag enligt 8 kap. såvitt ej Konungen för vissa fall stadgar undantag — skall underställas vattendomstolens prövning (se 3 kap. 11 § tredje stycket, 6 kap. 21 § jfrd med 3 § 1 mom. andra stycket och 8 kap. 38 § tredje stycket). Beträffande vattenavlednings- och invallningsföretag är däremot underställning av synemännens utlåtande föreskriven allenast i de fall, som närmare angivas i 7 kap. 45 § andra stycket vattenlagen — motsvarande 7 kap. 45 § tredje stycket i föreliggande förslag — samt 7 kap. 55 § första stycket samma lag. Då emellertid ansökan gjorts hos vattendomstol och saken därefter hänskjutits till syneförrättning, bör väl utlåtandet därvid oavsett företagets beskaffenhet alltid underställas domstolens prövning, och dylikt förfarande synes också i promemorian hava förutsatts. Uttryckliga bestämmelser härutinnan synas emellertid erforderliga och torde lämpligen kunna upptagas i 7 kap. 45 § tredje stycket lagförslaget och 7 kap. 55 § första stycket vattenlagen.

Med avseende å syneförrättningar rörande företag till förmån för gruva har *föreningen statens lantbruksingenjörer* framhållit, att särskilda svårigheter kunde uppstå vid sådana förrättningar av den orsak att lantbruksingenjörerna, vilka komme att handlägga förrättningarna, i allmänhet saknade utbildning och praktisk erfarenhet i fråga om värdering av malmfyndigheter och gruvor. Föreningen har emellertid tillika påpekat, att dessa svårigheter torde kunna lösas genom att där så erfordras sakkunnig person i enlighet med bestämmelserna i 10 kap. 3 och 46 §§ vattenlagen tillkallades för att biträda vid förrättningen.

Departementschefen.

Bestämmelserna i lagen den 20 juni 1879 om dikning och annan avledning av vatten hade avseende endast å torrlägningsföretag för jords odling eller förbättring, varmed torde ha åsyftats höjande av jordens alstringsförmåga såsom åker, äng eller skogbärande mark. I den nu gällande vattenlagen finnes däremot ej någon motsvarande inskränkning utan stadgandena om marks torrläggning äga i princip tillämpning oberoende av om syftet

med torrläggningen är att vinna jordförbättring eller annan förmån. Då under förarbetena till vattenlagen frågan om utsträckning av torrläggningsslagsstiftningens tillämpningsområde att omfatta företag i annat syfte än beredandet av möjlighet till högre jordkultur var föremål för övervägande, hade man uppmärksamheten i första hand riktad på torrläggningsföretag för underlättande av torvmossars tillgodogörande såsom brännortv. Vid sidan av företag för beredande av ökad möjlighet till torvtäkt nämndes emellertid även torrläggning för blottande av stenbrott, lertag, malmlager och dylikt eller i ändamål att vinna värdeökning i fråga om sådana fyndigheter.

Av den förut lämnade redogörelsen framgår, att genom motioner inom riksdagen fråga väckts i vad mån vattenlagens bestämmelser om torrläggning av mark kunna anses äga tillämpning å sjösänkning eller andra torrläggningsföretag i syfte att möjliggöra eller underlätta gruvsdrift. I samband med behandlingen av dessa motioner har å ena sidan framhållits, att med hänsyn till bestämmelsernas utformning det kunde vara föremål för tvekan om gruvinnehavare, som icke ägde marken där gruvan vore belägen, ägde vitsord till torrläggningsföretag i ändamål att främja gruvsdriften. Å andra sidan har under hänvisning till förarbetena till vattenlagen gjorts gällande, att stadgandena om torrläggning måste anses i allo äga avseende å företaget till förmån för gruva och att alltså innehavare av rätt till gruva i de hänseenden varom här är fråga måste anses likställd med markägare. Med hänsyn till den tveksamhet som sålunda syntes rådande beträffande gruvinnehavares rättsställning i förevarande avseende har såsom förut nämnts 1943 års riksdag begärt utredning i ämnet.

Beträffande denna fråga må till en början erinras om att enligt gruvlagstiftningen envar äger att genom inmutning erhålla rätt att bearbeta å egen eller annans grund belägen mineralfyndighet av inmutningsbar beskaffenhet. Rätten till gruvbrytning å sådan fyndighet är alltså ej beroende av äganderätten till marken, där fyndigheten är belägen, utan skild från denna. Då gruvrättens objekt således icke är en viss avgränsad del av jordytan med allt vad däri och därpå är, utan rätten är begränsad till att endast avse ett tillgodogörande av vissa beståndsdelar i jorden, är rätten till gruva ej heller att anse som fast egendom. Vattenlagens stadganden om torrläggning av mark äro emellertid utformade med tanke närmast på att genom markens torrläggning fastigheten såsom sådan förbättras samt att fastighetsägaren i denna sin egenskap kan utnyttja denna förmån. Något uttryckligt stadgande som utvidgar fastighetsbegreppet att omfatta jämväl gruva finnes ej. Med hänsyn härtill synes den tvekan icke obefogad, som kommit till uttryck beträffande frågan om nämnda bestämmelsers tillämplighet i det fall, att genom torrläggning av mark båtnad beredes en i marken upptagen gruva genom att gruvbrytningen underlättas.

Såsom framgår av de i ärendet avgivna yttrandena saknar frågan om torrläggningsslagsstiftningens tillämplighet å företag till förmån för gruva icke praktisk betydelse. Det har bland annat framhållits, att man beträffande vissa mineralfyndigheter av värde för folkförsörjningen endast avvaktade lös-

ningen av denna fråga för att kunna vidtaga åtgärder i ändamål att genom torrläggning av marken underlätta eller möjliggöra mineralbrytningen. Det bör enligt min mening tillses, att torrlägningslagstiftningen möjliggör utnyttjande i full utsträckning av mineralfyndigheterna i landet. Då tvekan yppats med avseende å spörsmålet om den rättsställning som enligt denna lagstiftning tillkommer innehavare av rätt till gruva, torde denna fråga böra klarläggas genom uttrycklig lagbestämmelse.

Även om rätten till gruva lärer böra uppfattas som en sakrätt av särskilt slag, vilken ej kan anses härledd ur jordägarerätten, är dock att märka, att gruvrätten hänför sig till jorden såsom det reella underlaget för rättighetens utövande. Såsom förut antytts kan alltså, på samma sätt som ett torrlägningsföretag medför nytta för marken för jordbruksändamål, torrläggningen vara till gagn även för den till marken i fråga anknutna gruvrätten. Tydligast framträder denna likhet vid en jämförelse mellan det fallet, att båtnaden av marks torrläggning består i ökad möjlighet att utnyttja marken till stentäkt eller såsom lertag eller dylikt, och det fallet att genom torrläggningen tillgodogörandet av de i jorden befintliga mineraltillgångarna underlättas. Skillnaden i förevarande avseende är endast den, att i det förra fallet förmånen tillkommer jordägaren medan det i det senare fallet är gruvinnehavaren som har nytta av torrläggningen. Med hänsyn härtill synes det ligga nära till hands att beträffande rättigheter och skyldigheter i fråga om torrlägningsföretag med jordägare jämställa den som erhållit rätt till mineralbrytning. Uti den i ämnet upprättade promemorian har även föreslagits införande i vattenlagen av ett stadgande av sådan innebörd. Då emellertid på sätt i promemorian uttalas — även om företag i torrlägningsssyfte tilldraga sig största intresset i förevarande sammanhang — jämväl andra företag enligt vattenlagen kunna vara av betydelse för en gruvinnehavare eller beröra honom tillkommande rätt, har enligt förslaget detta stadgande icke begränsats att avse endast torrlägningsföretag utan givits sådan räckvidd att det äger avseende å samtliga företag enligt vattenlagen. Mot detta förslag har någon erinran av principiell innebörd icke riktats i de över förslaget avgivna yttrandena. Även jag finner en regel i syfte att vinna likställighet i förevarande avseende mellan gruvinnehavare och ägare av fast egendom utgöra en godtagbar lösning av det föreliggande problemet. Såsom i promemorian föreslagits torde man härvid icke böra begränsa sig till att medtaga endast den som erhållit rätt till fyndighet av inmutningsbar beskaffenhet utan regeln torde böra ha avseende även å den som enligt bestämmelserna i lagen den 28 maj 1886 angående stenkolsfyndigheter m. m. på grund av koncession erhållit rätt att eftersöka och bearbeta stenkolsfyndighet eller annan i lagen avsedd fyndighet. Till frågan, om i följd av förhållandenas natur undantag i vissa avseenden bör ske från en regel med nu angivet syfte, torde jag senare få återkomma.

I promemorian har ingående behandlats spörsmålet, om den som efter vederbörlig ansökan erhållit rätt att inom anvisat område anställa undersökningsarbete å inmutningsbara mineral skall likställas med markägare, eller

om för sådan likställighet skall krävas, att inmutaren fått visst arbetsområde, utmål, sig tilldelat med rätt att inom detta bryta och tillgodogöra sig sådana mineral. Enligt vad i promemorian uttalas bör det sistnämnda fordras. Till stöd härför har framhållits bland annat, att först i och med att utmål erhållits kunde det sägas föreligga säkerhet för att det funnes en fyndighet lämplig för gruvdrift och först därefter hade den som ämnade tillgodogöra sig fyndigheten erhållit den säkra ställning, som måste krävas för att honom skulle kunna tillerkännas de rättigheter eller åläggas de skyldigheter som tillkomme en delägare i ett företag enligt vattenlagen. Förslaget i denna del har ej mött erinran i yttrandena. I några yttranden har beträffande detta spörsmål särskilt framhållits, att med nuvarande metoder undersökningsarbete å mineral kunde bedrivas med tillfredsställande resultat även om fyndigheten låge under vatten. Något behov synes således icke föreligga av att på ett tidigare stadium bereda inmutaren samma rättsställning som en markägare. Med hänsyn till det anförda torde sådan likställighet böra genomföras endast med avseende å den som fått utmål sig tilldelat.

Den nu angivna regeln innebär alltså, att först sedan gruvinnehavaren fått sig anvisat utmål denne äger vitsord till ett företag enligt vattenlagen. En annan följd av denna regel är, att vattenlagens bestämmelser om skyldighet att delta i ett av annan sökt företag icke kunna vinna tillämpning gentemot en inmutare, som ännu ej erhållit utmål. Med utgångspunkt härifrån har i promemorian uppmärksamheten fästs på det fall att, vid en i vederbörlig ordning sökt torrläggningförrättning, förbättrad torrläggning beräknas komma att vinnas för ett markområde, beträffande vilket inmutningsrätt meddelats men vilket däremot icke såsom utmål tilldelats den som erhållit inmutningsrätten. Vidare har uppmärksamats det förhållandet, att en mineralfyndighet kan bli känd först efter det tillstånd till ett torrläggningföretag meddelats. Även om i dylika fall företaget icke utföres med tanke på att genom torrläggningen bereda marken där fyndigheten är belägen särskild båtnad ur gruvbrytningssynpunkt, kan dock torrläggningen komma att lända till stadigvarande nytta för en gruvinnehavare, som efter det medgivande till företaget lämnats fått området i fråga åt sig anvisat såsom utmål. Det torde som i promemorian framhållits i princip få anses skäligen, att gruvinnehavare, som sålunda vinner nytta av torrläggningen, även deltar i kostnaden härför. Jag har dock ej ansett erforderligt att föreslå några särskilda bestämmelser i detta hänseende. På sätt i promemorian anförts torde det icke vara uteslutet att i vissa fall — med tillämpning av bestämmelserna i 10 kap. 77 § vattenlagen om ny uppskattning av värdet av den båtnad som genom torrläggning beredes till samfälligheten hörande mark — skyldighet att bidra till företagets kostnader kan inträda för gruvinnehavare, som efter det tillstånd till företaget lämnats fått utmål sig tilldelat.

Enligt det genom promemorian framlagda förslaget skall gruvinnehavare i allo jämställas med ägare av fast egendom. Vad angår vattenlagens regler om tvångsdelaktighet i torrläggningföretag innebär detta, å ena sidan, att en gruvinnehavare kan påkalla tillämpning av dessa regler gentemot mark-

ägare vilkas mark beredes båtnad av torrläggningen, samt, å andra sidan, att en gruvinnehavare, vilkens gruva vinner båtnad av ett för annat ändamål än mineralfyndighetens tillgodogörande sökt företag, kan åläggas skyldighet att deltaga i kostnaderna för detta. 1942 års torrläggningssakkunniga ha beträffande förslaget i denna del ifrågasatt, om bestämmelserna om tvångsdelaktighet borde äga tillämpning då torrläggning sökts i syfte att vinna båtnad för gruva. I varje fall vore enligt de sakkunnigas mening en föreskrift påkallad av innebörd, att tvångsdelaktighet icke skulle föreligga vid företag till förmån för gruva i det fall att båtnaden för annan mark än den som hörde till gruvområdet kunde antagas vara ringa i förhållande till båtnaden för gruvan. Som skäl för sin ståndpunkt i detta hänseende ha de sakkunniga framhållit, att uppenbara svårigheter föreläge att på förhand något så när tillförlitligt uppskatta båtnaden för gruvinnehavare samt att det under sådant förhållande syntes föga tilltalande att vid en förrättning, som sökts av gruvinnehavaren, till grund för kostnadsfördelningen lägga en båtnadsberäkning, vid vilken å ena sidan för den i företaget ingående jordbruksjorden båtnad beräknats i detalj för ägofigur efter ägofigur medan å andra sidan för gruvan endast en mycket approximativ uppskattning av båtnaden kunnat ske. Såsom de sakkunniga framhållit möta givetvis svårigheter att på förhand beräkna den båtnad som en gruva kan erhålla av ett torrläggningsföretag. Det må emellertid framhållas, att svårigheter av liknande art förefinnas även när i andra fall fråga är om uppskattning av båtnad som icke utgöres av jordförbättring, t. ex. värdeökning av tomtmark eller sådan värdeökning, som genom torrläggning beredes mark till följd av ökade möjligheter till torvtäkt, grustäkt eller dylikt. Med hänsyn till svårigheterna att i dessa fall med tillförlitlighet bestämma den genom torrläggningen åvägbragta värdehöjningens belopp var även under förarbetena till vattenlagen fråga om utsträckning av reglerna om tvångsdelaktighet att avse fall, då båtnaden utgöres av annat än jordförbättring, föremål för ingående överväganden. Härvid stannade man slutligen för den nu gällande ordningen, enligt vilken i fråga om rätt att påkalla tvångsanslutning likställighet råder oavsett om sökanden avser att vinna jordförbättring eller om sökanden åsyftar annan av markens torrläggning beroende förmån. Några särskilda olägenheter av lagens ståndpunkt i detta hänseende ha ej under tillämpningen förports. Enligt min mening föreligga näppeligen tillräckliga skäl för att nu med avseende å gruva frångå denna grundsats genom att betaga gruvinnehavare rätt att påkalla tvångsanslutning av sådana markägare för vilkas mark torrläggningen medför båtnad. Det må i detta sammanhang erinras om att den som med tillämpning av reglerna om tvångsdelaktighet blivit skyldig att inträda som delägare i ett torrläggningsföretag icke är pliktig att vidkännas större bidrag till kostnaden för företaget än som svarar mot värdet å den båtnad som beredes hans mark.

Kammarkollegiet har i ett annat avseende ifrågasatt, om gruvinnehavare med avseende å honom tillkommande rätt till gruvan borde i allo likställas med ägare av fast egendom. I sådant hänseende har kollegiet påpekat, att

enligt 7 kap. 54 § vattenlagen vore markägare, som tvingats med i ett invallningsföretag, berättigad påfordra att honom tillhörig i samfälligheten ingående mark skulle lösas för företagets räkning, samt uttalat tvekan om motsvarande rätt borde tillkomma gruvinnehavare. Detta spörsmål synes emellertid sakna egentlig praktisk betydelse. Är rätten till gruvan av något värde, torde sålunda gruvinnehavaren näppeligen påfordra inlösen av densamma. Med hänsyn härtill finner jag ej av behovet påkallat att i detta hänseende föreslå någon särregel beträffande gruva.

Den förordade regeln om gruvinnehavares likställighet med markägare har i det vid promemorian fogade lagförslaget kommit till uttryck genom stadgande i 14 kap. 2 § att i avseende å rättigheter och skyldigheter, som enligt vattenlagen äro förenade med äganderätt till fast egendom, skall med ägare vara likställd gruvinnehavare, såvitt angår den rätt som tillkommer honom med avseende å honom tilldelat utmål. Kommerskollegiet har mot den föreslagna formuleringen invänt, att denna skulle kunna föranleda den missuppfattningen att gruvinnehavare beträffande utmålet skulle få samma rätt som fastighetsägare för sin fasta egendom, medan avsikten vore att ifrågavarande likställighet skulle avse endast gruvinnehavarens rätt till mineralfyndigheter inom utmålet. Med hänsyn härtill har kollegiet föreslagit, att med ägare av fast egendom skulle likställas gruvinnehavare såvitt angår den rätt till inmutningsbara mineral som tillkommer honom med avseende å honom tilldelat utmål. I anledning av denna invändning må framhållas, att rätten till gruva enligt gruvlagen innefattar rätt att inom utmålet bryta och tillgodogöra sig, förutom inmutningsbara mineral, även i viss omfattning icke inmutningsbara sådana. Då uppskattning skall ske av den båtnad som genom ett företag beredes en gruva bör hänsyn tagas till alla moment som sålunda ingå i gruvrätten. Detta utesluter icke att marken till utmålet i andra hänseenden kan vinna båtnad av företaget samt jämväl markägaren på den grund vara att anse som sakägare med avseende å företaget.

Mot det i promemorian föreslagna stadgandet torde vissa invändningar av formell art kunna framställas. Syftet med stadgandet synes bäst vinnas genom att, i fråga om rättigheter och skyldigheter som äro förenade med fast egendom, med fastighet i vattenlagen likställa gruva som erhållit utmål. Härav följer, att gruvinnehavaren med avseende å gruvan och vad därtill hörer skall behandlas på samma sätt som ägare till fastighet med avseende å denna. Med gruva torde i detta sammanhang böra förstås ej endast sådan gruva där fyndigheten är av inmutningsbar beskaffenhet utan även stenkolsgruva eller annan fyndighet som avses i 1886 års lag angående stenkolsfyndigheter m. m. I detta fall ersättes utmålet av koncessionsområdet.

Delägare i ett torrlägningsföretag har att svara ej allenast för sin del av kostnaden för företagets genomförande utan även för den å hans fastighet belöpande andel av framtida underhållskostnad. Skulle fastigheten övergå till ny ägare, är jämväl denne pliktig att taga del i kostnaden för företaget.

De bidrag som fastighetens ägare sålunda har att gälda kunna självfallet om så erfordras uttagas ur fastigheten. Därest gruva på sätt föreslagits likställes med fast egendom kommer gruvan att på motsvarande sätt svara för gruvinnehavarens skyldigheter beträffande företaget. Gruvrätten kan emellertid på sätt framhållits i promemorian förverkas, varför den ej har samma värde som underlag för en fortlöpande skyldighet som en jordbruksfastighet. Motsvarande gäller i viss mån även beträffande fastighet, vars huvudsakliga värde utgöres av därå befintlig torvmosse, stenbrott eller dylik tillgång som på jämförelsevis kort tid kan förbrukas. I den mån kostnaden för ett gemensamt företag belöper på gruva eller fastighet av angiven beskaffenhet kunna nu anförda omständigheter medföra, att övriga intressenter utsättas för särskilda risker. Med hänsyn härtill har i promemorian föreslagits införande i 7 kap. 29 § av ett fjärde stycke av innehåll, att om sökande till företaget eller den som är likställd med sökanden vinner sådan båtnad som i första stycket avses — d. v. s. båtnad som utgöres av annat än jordförbättring eller värdeökning av tomtmark eller av mark, som eljest huvudsakligen har värde såsom byggnadsplats, torgplats, övningsfält eller dylikt — han må om skäl därtill anses föreligga förpliktas att ställa säkerhet för den kostnad som på sådan grund belöper på honom. Detta förslag torde böra genomföras, varvid dock bestämmelsen, som saknar närmare samband med innehållet i övrigt i 29 §, torde böra upptagas såsom en med 29 a betecknad paragraf. Genom en sådan bestämmelse synas delägare i ett torrlägningsföretag kunna i nu avsedda fall erhålla säkerhet för att icke på grund av initiativtagarnas insolvens behöva svara för de sistnämndas andel av kostnaderna. Någon erinran av saklig innebörd mot förslaget i denna del har ej framställts i yttrandena. Däremot har anmärkts, att med hänsyn till stadgandets placering ej fullt tydligt framginge om skyldigheten att ställa säkerhet omfattade även kostnad för underhåll av dike, varom stadgas i 34 § under rubriken »Om förbättring och underhåll av dike». Att bestämmelsen bör avse även sådan kostnad torde vara uppenbart. För att detta klart skall framgå torde i 34 § lämpligen böra intagas en hänvisning till 29 a §. I anledning av vad kammarkollegiet yttrat därom att säkerheten borde omfatta även exempelvis fiskeavgift enligt 2 kap. 10 § må framhållas, att detta lagrum icke äger tillämpning å torrlägningsföretag. I övrigt vill jag anmärka att till torrlägningskostnad räknas enligt 7 kap. 32 § förutom arbetskostnaden jämväl skadestånd och annan ersättning som föranledes av företaget.

Föreningen statens lantbruksingenjörer har i samband med behandlingen av det föreslagna stadgandet om skyldighet att ställa säkerhet framhållit, att det sedan en malmfyndighet blivit slutbruten kunde visa sig att vidmakthållandet av företaget icke längre vore lönande. I sådant fall kunde det ställa sig billigare för gruvinnehavaren att betala övriga delägare i företaget ett belopp motsvarande deras kostnader för företaget i stället för att för framtiden erlægga på gruvan belöpande del av underhållskostnaden. Häremot må

erinras, att intet hindrar en sökande att från början bestämma sig för att icke påfordra delaktighet av annan, varigenom han alltså själv kan bestämma hur länge företaget lämpligen bör vidmakthållas. Att stadga rättighet för sökanden att efter det företaget fullbordats mot erläggande till övriga delägare av deras utgifter för företaget erhålla befrielse från skyldighet att gälda framtida underhållskostnad torde stöta på praktiska svårigheter. Sålunda kan en fastighet under den tid företaget ägt bestånd ha bytt ägare, varjämte hänsyn måste tagas till att under denna tid delägarna i regel torde ha nedlagt särskilda kostnader för att kunna tillgodogöra sig torrläggningen. Givetvis är det emellertid intet som hindrar att i här avsedda fall delägarna träffa frivillig överenskommelse om företagens upphörande.

Det av vattenrättsdomaren i Norrbygdens vattendomstol väckta förslaget, att vid syneförrättning i fråga om företag där båtnaden huvudsakligen utgöres av annat än jordförbättring skulle bestämmas hur återställelse av förut rådande förhållanden framdeles borde ske, synes icke lämpligen böra genomföras. Det torde möta stora svårigheter att på förhand meddela bestämmelser härom. En allmän princip i vattenlagen är även att företag skola planeras med tanke på att de komma att äga bestånd för framtiden.

Enligt 7 kap. vattenlagen skall i allmänhet innan ett torrlägningsföretag påbörjas inhämtas besked, huru och under vilka villkor arbetet må göras. Ansökan om företaget skall ingivas till länsstyrelsen, varefter frågan prövas vid syneförrättning enligt 10 kap. I regel vinner det utlåtande vilket sedermera i saken avgives av synemännen laga kraft, om det ej överklagas hos vattendomstolen. I vissa fall skall emellertid utlåtandet underställas vattendomstolens prövning. 1943 års riksdag har såsom förut nämnts uttalat tvekan om denna ordning för prövning av torrlägningsfrågor vore lämplig beträffande företag i syfte att främja gruvsdrift samt hemställt om utredning angående frågan om tillstånd till dylika företag skulle kunna meddelas efter sådan prövning som stadgas för ansökningsmål, d. v. s. handläggas direkt av vattendomstolen. I den upprättade promemorian har även föreslagits möjlighet för gruvinnehavare eller annan som vinner båtnad av annat slag än jordförbättring eller värdeökning av tomtmark eller därmed likställd mark att vid vattenavledning eller invallning välja mellan att ingiva ansökan om medgivande till företaget antingen till vattendomstolen eller till länsstyrelsen. I förra fallet bestämmer enligt förslaget vattenrättsdomaren eller vattendomstolen, huruvida det erfordras att ärendet behandlas vid särskild syneförrättning. I det senare fallet skall däremot ärendet alltid handläggas vid sådan förrättning. Då såsom i promemorian anförts åtminstone i en del fall en tidsvinst torde kunna ernås genom ärendets handläggning av vattendomstolen såsom första instans, torde den föreslagna valrätten böra genomföras. Härvid torde dock den inskränkningen böra ske, att valrätt skall vara för handen endast i det fall att med företaget avses att vinna huvudsakligen sådan båtnad som nyss nämnts. Beträffande prövningen av dikningsmål, vilka

alltid synas böra handläggas vid syneförrättning såsom första instans, torde däremot någon ändring icke vara påkallad. Det synes ligga i sakens natur, att prövning av ansökan om vattenavledning eller invallning utan förutgången syneförrättning företrädesvis torde komma i fråga i de fall då företaget berör endast ett fåtal intressenter eller tvångsanslutning icke påfordras.

Med det genom promemorian framlagda förslaget torde vara avsett, att — i fall vattenrättsdomaren eller vattendomstolen föreskrivit att genom ansökning hos vattendomstolen anhängiggjort mål skulle behandlas vid syneförrättning — synemännens utlåtande städse skall underställas vattendomstolens prövning. I ett yttrande har anmärkts, att detta emellertid icke kommit till uttryck i den föreslagna ändringen av 7 kap. 45 §. Anmärkningen synes i och för sig riktig. Emellertid bör enligt min mening den omständigheten att ansökningen ingivits till vattendomstolen icke utan vidare föranleda därtill att underställning alltid skall ske. Det bör i stället övervägas, huruvida skäl av saklig innebörd tala för att underställning i dessa fall skall ske i vidare omfattning än som nu är förhållandet i fråga om utlåtande som avgivits vid syneförrättning vilken verkställts efter ansökan som ingivits till länsstyrelsen. Då sådana skäl icke synas föreligga, torde underställning av synemännens utlåtande — oavsett om detta avgivits sedan vattenrättsdomaren eller vattendomstolen förordnat om syneförrättningen eller ej — böra ske endast i de fall som nu finnas angivna i 45 § andra stycket. I enlighet härmed har paragrafen omarbetats, i samband varmed vissa följdändringar vidtagits i 46 och 55 §§.

De bestämmelser som i 11 kap. meddelats rörande förfarandet vid vattendomstol i ansökningsmål torde i allmänhet vara väl ägnade att tillämpas jämväl i de fall då i enlighet med vad förut anförts mål som avses i 7 kap. prövas i den för ansökningsmål stadgade ordningen. Vissa mindre jämkningar ha dock ansetts böra vidtagas i följd av förslaget, att ansökan om vattenavledning eller invallning må kunna prövas utan förutgången syneförrättning. I fråga om underrättelse till kammarkollegiet m. m. har sålunda i 35 § 2 mom. intagits en hänvisning till 10 kap. 42 §. Vidare har vad i 45 § 3 mom. stadgas för det fall, att någon sakägare vill förena sig med sökanden om företag enligt 3 eller 8 kap. eller yrka att däråt gives större omfattning, utvidgats att gälla jämväl företag enligt 7 kap. Bestämmelsen i 56 § tredje stycket angående återkallelse av ansökan, när sökandena äro flera, har likaledes utvidgats att omfatta ansökningsmål rörande företag enligt 7 kap. Även stadgandena i 62 § 3 mom. tredje stycket om meddelande av bestämmelser rörande delaktigheten i vissa företag och i 63 § första stycket om bestämmande av viss tid för arbetes utförande ha ändrats så att de bliva tillämpliga jämväl beträffande företag enligt 7 kap. Slutligen har i 11 kap. 65 § gjorts en hänvisning beträffande företag enligt 7 kap. till 10 kap. 79 § tredje stycket, varjämte en redaktionell följdändring vidtagits i 11 kap. 27 § 1 mom.

De föreslagna lagändringarna torde böra träda i kraft den 1 april 1944.

I enlighet med vad sålunda anförts har inom justitiedepartementet upp-
rättats förslag till *lag om ändring i 7, 11 och 14 kap. vattenlagen.*

Föredraganden hemställer, att lagrådets utlåtande över detta lagförslag, av
den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar,¹ måtte för det i § 87 regerings-
formen omförmälda ändamålet inhämtas genom utdrag av protokollet.

Denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställen
bifaller Hans Maj:t Konungen.

Ur protokollet:
Stefan Stiernstedt.

---

¹ Denna bilaga, vilken frånsett vissa jämkningar av redaktionell natur är likalydande med
det vid propositionen fogade lagförslaget, har här uteslutits.

Utdrag av protokollet, hållet i Kungl. Maj:ts lagråd den 4 februari 1944.

Närvarande:

justitieråden ALSÉN,
LIND,
regeringsrådet EKLUND,
justitierådet ERICSSON.

Enligt lagrådet den 31 januari 1944 tillhandakommet utdrag av protokoll över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet den 21 januari 1944, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets utlåtande skulle för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas över upprättat förslag till *lag om ändring i 7, 11 och 14 kap. vattenlagen*.

Förslaget, som finnes bilagt detta protokoll, hade inför lagrådet föredragits av hovrättsassessorn S. Å. Edling.

Lagrådet lämnade förslaget utan erinran.

Ur protokollet:
G. Lindencrona.

Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 4 februari 1944.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WIGFORSS, SKÖLD, ERIKSSON, QUENSEL, BERGQUIST, BAGGE, ANDERSSON, DOMÖ, ROSANDER, GJÖRES, EWERLÖF, RUBBESTAD.

Efter gemensam beredning med cheferna för jordbruks-, handels- och folkhushållningsdepartementen anmäler chefen för justitiedepartementet, statsrådet Bergquist, lagrådets denna dag avgivna utlåtande över det till lagrådet den 21 januari 1944 remitterade förslaget till *lag om ändring i 7, 11 och 14 kap. vattenlagen*; därvid föredraganden hemställer, att förslaget, som av lagrådet lämnats utan erinran, måtte efter vissa redaktionella jämkningar jämlikt § 87 regeringsformen genom proposition föreläggas riksdagen till antagande.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdade hemställan förordnar Hans Maj:t Konungen, att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Thore Wisén.